

Stručni rad

Dostavljeno 9.11.2015, prihvaćeno za objavljivanje 2.12.2015.

Babić Emina

Zavod za bolesti ovisnosti Ze-Do kantona, Zenica
emina.babic@gmail.com

Babić Selvedina

OŠ "Hasan Kjačija Pruščak", Zenica
senadafejzic7@yahoo.com

Fejzić Senada

babic_dinka@yahoo.com

Enesa Piro-Bedaković

O.Š. "Abdulvehab Ilhamija" Kaloševic, Tešanj
piroenesa@hotmail.com

ULOGA SOCIJALNOG PEDAGOGA U RADU SA OSOBAMA OVISNIM O PSIHOAKTIVNIM SUPSTANCAMA (PAS)

Sažetak

O problemu ovisnosti sve se više govori u svijetu, to je postao globalni problem čovječanstva, jer uništava najvitalniji dio ljudske populacije, adolescente. Svako društvo, onoliko koliko je finansijski snažno i voljno raspoloženo, iznalazi programe kako preventivne – kako spriječiti ili umanjiti negativne pojave u društvu, tako i tretmanske programe – kako izliječiti oboljele/ovisne osobe o PAS. Cilj ovog rada jeste dobiti uvid u ulogu i značaj socijalnog pedagoga u liječenju ovisnika o psihoaktivnim supstancama (PAS) kroz proces sociopedagoškog tretmana. Podaci su prikupljeni survey metodom: polustrukturiranim intervjuom, analizom dokumentacije dosijea ovisnika te su obrađeni kvalitativnom analizom kroz određivanje jedinica kodiranja, i definisanje kategorija. Analizom rezultata došlo se do uvida u značaj i ulogu socijalnog pedagoga kao veoma važne karike u cjelokupnom tretmanu liječenja ovisnika o PAS. Istraživanje je pokazalo da rad socijalnog pedagoga s ovisnicima o PAS ima značajnu ulogu u procesu izlječenja. Metode i tehnike rada koje socijalni pedagozi koriste u tretmanu pokazuju djelotvornost i pozitivne efekte. Stručnost i profesionalnost socijalnog pedagoga dolazi do izražaja kroz rezultate njegovog rada, a to su, u prvom redu, promjena stavova i razmišljanja ovisnika, spremnost na promjene i saradnju. Poteškoće s kojima se susreću socijalni pedagozi, a i sami liječeni ovisnici jesu nedostatak posttretmanske brige za ovu kategoriju društva zbog čega proces izlječenja ostaje nedovršen.

Ključne riječi: socijalni pedagog, psihoaktivne supstance (PAS), sociopedagoški tretman, jačanje samopouzdanja, ovisnici

Uvod

U ovom istraživačkom radu naš fokus nije na mladima koji pokazuju neku vrstu delinkventnog ponašanja, pa da stoga tražimo preventivne programe koje je potrebno provoditi kako bi u što većoj mjeri smanjili sve pojave koje negativno djeluju, te osnažili mlade ličnosti kako da se izbore s tim u životu. Naš fokus bazira se u onom domenu kada nastaje ovisnost o određenim supstancama, u ovom slučaju, psihoaktivnim (PAS), te u kojoj mjeri liječenje ovisnika u domenu sociopedagoškog tretmana treba osnažiti s ciljem da bi ishod liječenja bio efikasniji.

Nažalost, stvarnost je takva da je problem ovisnosti jedan kompleksan i aktuelan problem, te zauzima jedno važno mjesto u teorijskim i empirijskim istraživanjima društvenih nauka. O problemu ovisnosti sve više se govori u svijetu, to je postao globalni problem čovječanstva, jer uništava najvitalniji dio ljudske populacije, adolescente. Svako društvo, onoliko koliko je finansijski snažno i voljno raspoloženo, iznalazi programe kako preventivne – kako spriječiti ili umanjiti negativne pojave u društvu, tako i tretmanske programe – kako izliječiti oboljele/ ovisne osobe o PAS. Neko društvo manje, neko društvo više, ali je činjenica da trend ovisnosti, uvjetno rečeno, ovisnika raste iz godine u godinu, te je efikasnost liječenja ili tretmana veoma važana. Bitno je istražiti koje su metode i načini najbolji u procesu izlječenja.

Niti jedno društvo ne može biti imuno na ove pojave, jer se delinkventna ponašanja ili u krajnjem slučaju, ovisnici, svojim ponašanjem kao bumerang vraćaju i oštećuju društvo u ekonomskom, mentalnom, produktivnom smislu.

U radu s ovisnicima potreban je cijeli stručni tim koji će iz svojih područja djelovanja doprinijeti resocijalizaciji i trajnoj apstinenciji od droga.

U stručnom timu moraju biti zastupljeni doktori, psiholozi, socijalni pedagozi i drugi. Nama je u ovom istraživačkom radu važno ispitati ulogu sa sociopedagoškog aspekta u tretmanu liječenja, ulogu socijalnog pedagoga u domenu resocijalizacije i ponovnog vraćanja u zajednicu kao zdrave jednike koja može dalje da doprinosi društvu.

Sociopedagoški rad s ovisnicima

Bit pomagačkih profesija, u ovom slučaju rad socijalnog pedagoga, sadržana je u pozitivnim promjenama u načinima na koje klijenti doživljavaju vlastito iskustvo i redukciji simptoma koji otežavaju njihovo socijalno funkcioniranje.

Profesionalna komponenta socijalnog pedagoga uključuje tri općenita elementa:

- profesionalno znanje,
- profesionalne vještine i
- osobne potencijale i talente odnosno karakteristike ličnosti, koje se zajedno ogledaju u individualnom načinu integriranja tih elemenata u ukupnu kompetentnost pojedinca (Bouillet i Uzelac, 2007: 93).

Tok i uspjeh sociopedagoškog procesa liječenja uveliko ovisi o osobinama socijalnog pedagoga. Socijalni pedagog djeluje u punoj saradnji s klijentom, on podržava klijenta, štiti njegovu privatnost i privatnost informacija.

Pored spomenuta tri elementa koji općenito važe za rad socijalnog pedagoga, postoje faze u savjetodavnom radu s ovisnicima:

1. utvrđivanje problema i potrebe za pomoći
2. uspostavljanje odnosa
3. određivanje ciljeva, strukture i toka savjetovanja
4. rad na postizanju ciljeva
5. povećanje svjesnosti
6. procjena učinka savjetovanja (Prema Brlas, S. 2011: 12)

O ovisnosti(ma)

“Ako zlorabu droga definiramo kao vioko rizičan, bolestan i društveno neprihvatljiv način zadovoljavanja prirodne ljudske potrebe za osjećajem ugone i zadovoljstva, jasno je da će se potražnja za drogom povećati s pogoršanjem kvaliteta života.“ (Uzelac, 2007: 224)

Nažalost, niti jedno društvo nije lišeno rizika konzumiranja PAS, pa tako ni bosanskohercegovačko. „Procjene zasnovane na indirektnim pokazateljima sugerišu da u BiH danas ima 10.000 do 15.000 opijatskih ovisnika, a da je među njima tri do osam hiljada intravenoznih korisnika droge. Od ukupnog broja ovisnika, u programima liječenja uključeno je samo 20 %, među njima prevladavaju muškarci.“ (Pajević, Hasanović, 2012: 332)

Prema izvještaju i posljednjim podacima Zavoda za bolesti ovisnosti Zeničko-dobojskog kantona, ukupan broj registrovanih u Zavodu iznosi 895.

Do 4.7.2014. bilo je na kontroli 392 ovisnika (nisu ubrojane osobe koje se samo testiraju, saradnici u liječenju i druge psihijatrijske dijagnoze), od toga je 312 heroinskih ovisnika. Na kontroli je bilo 50 ovisnika o alkoholu. Broj heroinskih ovisnika na supstitucionoj terapiji je 247; na metadonu 190, na Suboxonu 57 (23,08 %).¹

Najraširenije psihoaktivne supstance kod nas su: heroin, opijumi, amfetamini, marihuana i alkohol.

Definicija ovisnosti

Dijagnostički i statistički priručnik mentalnih poremećaja (DSM), koji je objavio Američki psihijatrijski savez (American Psychiatric Association), jeste priručnik koji se najčešće koristi za dijagnosticiranje mentalnih poremećaja u Sjedinjenim Američkim Državama.

Dijagnostički i statistički priručnik – IV (DSM-IV) opisuje ovisnost kao obrazac neprilagođene uporabe neke supstance koja vodi do značajnih medicinskih oštećenja ili poteškoća koji se manifestiraju na tri (ili više) navedena načina i događaju se neprekidno u razdoblju od 12 mjeseci:

- Supstance se uzimaju u većim količinama ili u razdoblju duljem od planiranog.
- Prisutan je dugotrajan nagon ili neuspješni pokušaji da se prekine ili kontrolira uzimanje supstanci.
- Mnogo vremena provedeno u aktivnostima neophodnim za nabavljanje supstance (npr. posjete mnogim doktorima ili prelaženje velikih udaljenosti), uzimanje supstance (npr. prekomjerno pušenje) ili za oporavljanje od učinaka supstance.
- Odustajanje ili smanjenje broja važnih društvenih, profesionalnih ili rekreativnih aktivnosti zbog zlouporabe supstance.
- Neprekidna zlouporaba supstance unatoč znanju o trajnim i periodičnim psihološkim i fizičkim problemima koje uzrokuje ili pogoršava njihova uporaba.

“U širem smislu riječi drogom se može smatrati svako psihoaktivno sredstvo koje nije hrana, prirodnog ili sintetskog porijekla o kojemu pojedinac, unoseći ga u organizam s ciljem da postigne ili osjeti neku poželjnu promjenu psihičkog ili fizičkog stanja, na koncu može postati ovisnim.” (Pehar, 2003: 188, 189)

¹ Podaci preuzeti sa internetske stranice <http://www.zedo-ovisnost.ba/zenica/>

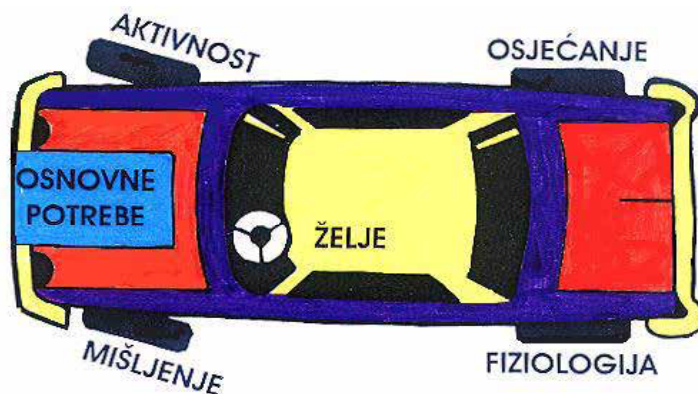
Ovisnost o psihoaktivnim supstancama može biti psihološka i fiziološka. Psihološka ovisnost poistovjećuje se s navikom, ona uglavnom ovisi o našoj svijesti. Dok fiziološka ili tjelesna ovisnost, koja se još naziva i potrebom, živci, tjelesni mišići i srce naprosto više ne rade bez droge. Prema Pehar (2003) postoje četiri faze koje dovode do ovisnosti, i to:

1. Proba – kada osoba prvi put proba neku od psihoaktivnih supstanci
2. Sve češće s drogom – kada se osoba pita „Zašto ne opet?“
3. Navika – veoma je tanka granica između druge i treće faze. Droga se uzima kako bi se pobjeglo od svakodnevnice, lakše prevazišli neki problemi, koji se tako ne rješavaju
4. Ovisnost – u toj najopasnijoj i najštetnijoj fazi života ovisnika upravlja droga. (Pehar, 2003: 190)

Kada imamo osobu koja je prošla spomenute faze i za koju možemo reći da je ovisna o psihoaktivnim supstancama, tada je veoma važno pronaći pokretačku snagu (često je to neka osoba iz života ovisnika), koja će uspjeti nagovoriti ga da krene s rehabilitacijom.

Prije nego što objasnimo faze rehabilitacije, važno je ustanoviti na kojem principu djeluje ljudska priroda. „Cjelokupno ponašanje, kako to objašnjava W. Glasser, u svojoj teoriji, sastavljeno je od četiri sastavnice: **djelovanje, mišljenje, osjećaji i fiziologija**. Kad nešto jako želimo a to ne nalazimo u stvarnom svijetu, ta nas potreba nagoni da nešto učinimo kako bismo to i dobili. Što je potreba jača, jači je i pritisak i manja mogućnost izbora ponašanja.” (Klapež, 2004: 35)

Kada osoba svoje potrebe ne zadovolji, nastaje problem, s ciljem rješavanja nekog problema neke osobe pribjegavaju drogama, npr. heroinu. U kontaktu s drogom osobi se čini da su svi problemi riješeni, te da

Slika 1. Cjelokupno ponašanje prema Glasserovoj teoriji izbora

su mu sve moguće potrebe zadovoljene. Što češće koristi drogu, ovisnost je jača i postaje tjelesna. Tada onaj zadnji točak – fiziološki, po Glasserovoj teoriji, preuzima kontrolu nad cjelokupnim ponašanjem ovisnika.

„Cilj rehabilitacijskog programa nije izbrisati sliku droge – to je nemoguće – nego ojačati stare slike ili unijeti nove slike u svijet kvalitete ovisnika, koje će mu pomoći da se ponovno dobro osjeća te da prednji točkovi cjelokupnog ponašanja – djelovanje i mišljenje, prema Glasserovoj teoriji, preuzmu kontrolu nad fiziologijom.“ (Klapež, 2004: 54)

Metodološki okvir istraživanja

Ciljevi i istraživačka pitanja

Cilj istraživanja jeste utvrditi značaj, ulogu i sadržaj sociopedagoškog tretmana u liječenju osoba ovisnih o psihoaktivnim supstancama.

Posljednjih nekoliko godina, socijalni pedagog uključen je u tretman osoba ovisnih o PAS u Zavodu za bolesti ovisnosti Zeničko-dobojskog kantona. S obzirom na to da je Socijalna pedagogija, kao zanimanje, zaživjela u posljednjih pet godina na prostoru Zeničko-dobojskog kantona, zanimalo nas je kakva je danas uloga socijalnog pedagoga, kao stručnog lica, u procesu tretmana liječenja osoba ovisnih o PAS.

U skladu s ciljem, postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koji je sadržaj rada socijalnog pedagoga u realizaciji tretmana osoba ovisnih o opijatskim supstancama (PAS)
2. Kako klijenti percipiraju značaj sociopedagoškog tretmana u procesu liječenja ovisnosti.

Metode, tehnike i instrumenti prikupljanja podataka

Metoda analiza dokumentacija – analizirati dosije ovisnika o PAS, kao i plan rada socijalnog pedagoga, da bismo dobili detaljniji uvid u naše istraživanje.

Intervju – putem intervjuja ispitati stavove i mišljenja ovisnika o PAS o sociopedagoškom tretmanu.

Polustrukturirani intervju – putem intervjuja dobiti potrebne infor-

macije o potrebi sociopedagoškog tretmana u procesu liječenja ovisnika o PAS².

Uzorak

Ciljana populacija jesu konzumenti psihoaktivnih supstanci koji su na tretmanu JZU Zavoda za bolesti ovisnosti Zeničko-dobojskog kantona. Svi intervjui obavljani su na Odjelu za detoks.

Intervju je obavljen sa četiri ovisnika o PAS, koja su prošla kompletan proces liječenja, a koji podrazumijeva sljedeće: da su uključeni u ambulantni tretman, a prošli su stacionarni tretman koji traje 30 dana, potom otišli ili željeli otići na daljnju rehabilitaciju. Polustrukturirani intervjui sastavljeni od 47 pitanja, svaki intervjui je trajao oko 30 do 45 minuta.

Intervju je podijeljen u četiri tematske jedinice koje imaju svoje potkategorije:

- Biografski podaci
- Prva iskustva sa PAS i uzroci javljanja ovisnosti
- **Sociopedagoški tretman:** promjena stavova, kontinuiran rad, motivacija u radu, individualni, grupni terapijski rad, porodična terapija i saradnja i praćenje napretka klijenta
- Preporuke.

Biografski podaci Počeci i vrste ovisnosti

Intervju	Početak ovisnosti	Vrsta ovisnosti	Dužina ovisnosti
1. H.P.	26 godina	Alkohol 1	4 godine
2. I.J.	18 godina	Heroin	10 godina
3. N.M.	30 godina	Alkohol	21 godina
4. P.E.	13 godina	Heroin i spid	11 godina

Obrada podataka

Prikupljeni podaci obrađeni su kvalitativnom analizom sadržaja, metodom sažimanja prema Mayering. Određena je empirijska građa, kategorije su unaprijed određene.

Prema Halmiju (2005) kvalitativna istraživanja u društvenim znanostima proučavaju subjekte u njihovom povijesnom i socijalnom

² Zahvaljujemo našoj uvaženoj kolegici Enesi Piro-Bedaković, profesorici religijske pedagogije, na aktivnom i vrlo vrijednom vlastitom doprinosu pri izradi ovog rada!

kontekstu, s namjerom da se razumiju i interpretiraju značenja i smisao njihovih doživljaja i iskustava. U okviru kvalitativne metodologije, istraživač se smatra osobom koja raspolaže različitim vještinama i znanjima koje povezuje u praksu rješavanja problemskih situacija. (Barelson, 1942; Cartwright, 1988; prema Halmi, 2005).

Rezultati i rasprava

Kvalitativnom analizom provedenih intervjua dobili smo podatke koji govore o ulozi i značaju socijalnog pedagoga u radu s osobama ovisnim o psihoaktivnim supstancama kao i o tome kako klijenti, u ovom slučaju, ovisnici o psihoaktivnim supstancama vide svoj terapijski proces u sociopedagoškom tretmanu. Također smo dobili uvid u područja rada socijalnog pedagoga na osnovu analize dokumentacije.

Sadržaj rada socijalnog pedagoga u realizaciji tretmana osoba ovisnih o opijatskim supstancama

Kada govorimo o ulozi socijalnog pedagoga u radu s osobama ovisnim o psihoaktivnim supstancama, najprije je potrebno definirati domen rada socijalnog pedagoga i polja djelovanja, koja su uglavnom jasno definirana. Socijalni pedagog provodi sociopedagoški tretman što podrazumijeva:

- Pružanje podrške (individualni, grupni rad)
- Uspostavljanje narušenih porodičnih i prijateljskih veza i kontakata
- Posredništvo u umrežavanju socijalnih usluga (informisanje i upućivanje u terapijske zajednice)

Za što kvalitetnije pružanje usluga klijentima, u ovom slučaju liječnim ovisnicima o psihoaktivnim supstancama, potrebna je saradnja sa svim instancama u društvu koje mogu doprinijeti što potpunijoj rehabilitaciji i resocijalizaciji. U ovom slučaju to bi predstavljalo informisanje klijenata, odnosno liječenih ovisnika, i upućivanje na dalji tretman u terapijske zajednice. Umrežavanje socijalnih usluga uključuje informiranje, koordiniranje i kooperaciju (Bullinger i Novak, 1998; prema Ajduković i Urbanc, 2009).

Socijalni pedagog koji radi na tretmanu ovisnika o psihoaktivnim supstancama obavlja uglavnom sljedeće zadatke i obaveze:

- Provodi socijalno-pedagoški tretman (intervju, sociopedagoška dijagnostika, individualno i grupno savjetovanje)
- U svom radu primjenjuje savremene naučne i sociopedagoške metode i tehnike
- U svom radu poštuje i primjenjuje sve principe nauke socijalne pedagogije
- Određivanje protektivnih i rizičnih faktora, njihovo jasno razdvajanje i deskripcija
- Temeljna socijalno-pedagoška opservacija i dijagnoza izrade prijedloga programa i tretmana, kroz specifikaciju misije rada, ciljeva i zadataka te provjeravanje njihove logične povezanosti
- Sistemsko prikupljanje podataka socijalno-pedagoškim aktivnostima, karakteristikama i rezultatima programa socijalno-pedagoške intervencije
- Saradnja i koordinacija vladinog i nevladinog sektora i organizacija na unapređenju socijalno-pedagoškog djelovanja, saradnja s porodicom na otklanjanju devijacija u vezi s odgojnim tretmanom
- Vođenje dokumentacije i evidencije o klijentima
- Učestvuje u naučno-istraživačkom radu
- Učestvuje u izvođenju praktične nastave učenika, studenata, nastavnika i građana (*JZU Zavod za bolesti ovisnosti ZDK*)

Socijalni pedagog neizostavan je dio stručnog tima koji ima veoma značajnu ulogu u radu s klijentom, pri čemu će iskazati svoje kompetencije i profesionalnu stranu, koja prethodi uspješnom radu, na šta ćemo kasnije obratiti pažnju. Ovim dijelom utvrđujemo da je socijalni pedagog punopravni član cirkularnog tima koji sačinjavaju psihijatri, psiholozi, socijalni radnici te medicinsko osoblje. Socijalni pedagog u punom smislu radi sociopedagoški tretman koji opisuju ta struka. Važno je napomenuti da, konkretno na ovom radnom mjestu, socijalni pedagog ima širok spektar djelovanja, gdje mogu da dođu do izražaja njegove vještine i sposobnosti.

Značaj sociopedagoškog tretmana iz percepcije korisnika

S obzirom na to da socijalni pedagog spada u grupu pomagačkih profesija, njihov primarni cilj jeste pomoći klijentu da što bolje funkcionira. Analogno tome, on mora uspostaviti povjerenje, ali i ispitati sve relevantne činjenice u vezi s klijentom. Shodno tome, važno je upoznati klijenta, njegovu porodičnu strukturu i funkcioniranje, ali u ovom slučaju i početke konzumacije psihoaktivnih supstanci.

Za sve sudionike u razgovoru, sociopedagoška podrška i tretman su bili od iznimnog značaja.

Promjena stavova

Za provođenje sociopedagoškog tretmana sudionici su izjavili sljedeće: prvi susret, intervju 3 109. r. *N.M.: pa uglavnom mi je bilo prijatno, stalno mi je ulijevala nadu, ohrabivala me, a to mi je tada bilo jako potrebno...*

Rad sa socijalnim pedagogom na principima je dobrovoljnosti, te je stoga potrebno razviti povjerenje između klijenta i terapeuta koji vodi ili učestvuje u tretmanskome procesu, shodno tome sudionik intervju 3 88. r. *N.M.: na početku nisam imao povjerenja ni u koga, nisam ni želio da pričam, šta ću da pričam... ne mogu sebe slušati... treba mi vremena...*

Na početku sociopedagoškog tretmana

Intervju 3. r. 95. *N.M.: malo mi je sve konfuzno, razgovarao sam sa svima, mislim, sa psihologom, socijalnim pedagogom, neuropsihijatrom, nisam se lijepo osjećao, bio sam pogubljen, i bio sam zabrinut da li ću se uspjeti izliječiti.*

Na kraju sociopedagoškog tretmana

Intervju 3. r. 121. *N.M.: meni su dosta pomogli razgovori sa socijalnim pedagogom, puno mi je značilo što me neko saslušao, i što me nije osudio, nego me razumio i pružio mi podršku i ohrabrio me, (3) ali isto tako mi znači i rad u grupi, to me posebno motiviše, također i savjeti koje mi je uputio socijalni pedagog promijenili su moj pogled na svijet, moja razmišljanja, sada imam planove, želim da ih ostvarim, u tome mi je dosta pomogao socijalni pedagog.*

Kontinuirani rad

Za uspjeh u sociopedagoškom tretmanu veoma je značajno kontinuirano i intenzivno raditi. Intervju 3 121. r., N.M.: *meni su dosta pomogli razgovori sa socijalnim pedagogom, puno mi je značilo što me neko saslušao, i što me nije osudio, nego me razumio i pružio mi podršku i ohrabrio me, (3) ali isto tako mi znači i rad u grupi, to me posebno motiviše, također i savjeti koje mi je uputio socijalni pedagog promijenili su moj pogled na svijet, moja razmišljanja, sada imam planove, želim da ih ostvarim, u tome mi je dosta pomogao socijalni pedagog.*

Motivacija u radu

Motivacija u procesu izlječenja osoba ovisnika o psihoaktivnim supstancama ima posebno značenje, jer „motivacija za liječenje je najvažnija karika u terapijskom procesu, jer o njoj ovisi hoće li bolesnik prihvatiti dugotrajnije liječenje i izmjenu ponašanja. Motivacija za liječenje ne odnosi se samo na liječenje vlastite bolesti nego i na pomoć drugim osobama.“ (Bubić, J., 2006) Intervju 4. 81. r, P.E.: *svaki put nakon razgovora osjećam se bolje, osjećam olakšanje.*

Intervju 3, 113-114. r., N.M.: *pa izuzetan dojam, djelovao je na mene motivirajuće veoma, osjetio sam u našem odnosu da me doživljava kao čovjeka, kao nekog ko je vrijedan i važan, ulio mi je samopouzdanja.*

Grupni i individualni terapijski rad

Sudionici su se izjasnili koji oblik rada njima najviše odgovara u radu sa socijalnim pedagogom. S obzirom na individualne potrebe i karakter osobe, različito su se izjašnjavali. Intervju 2, 247. r., I.J.: *...grupe, grupna terapija.*

Intervju 1, 120. r., H.P.: *Individualni rad, kad sam pričala i kad sam izbacila sve iz sebe što me mučilo.*

Za sudionike, iz intervjuja izvodimo, da je najefektivniji dio liječenja bio razgovor, individualna suportivna terapija, njihova potreba da sve što ih guši, što stvara nervozu, napetost jednostavno izreknu, bila je ključna, kao i to da ima neko ko će da ih sasluša i posavjetuje.

Tu svakako svoju težinu ima i ponovna uspostava kvalitetnih odnosa unutar porodice, u čemu socijalni pedagog ima ključnu ulogu. Socijalni pedagog je vrlo često poveznica između klijenta i njegove porodice i stvara nove pozitivne okolnosti koje porodicu mogu dovesti do bolje

komunikacije i uspostave dijaloga. Naime, komunikacija unutar porodice gdje egzistira jedan ovisnik gotovo po pravilu bude aposolutno narušena. Posao socijalnog pedagoga, između ostalog je i porodična terapija i porodično savjetovanje.

Intervju 1, 58. r., H.P.: *(3) razgovori, (1) razgovori ovdje na odjelu*

Intervju 1, 104-105. r., H.P.: *To što sam mogla sve ispričati i što je socijalni pedagog dao mojim roditeljima neke sugestije koje su njima pomogle.*

Porodična terapija

Odnosi unutar porodice uglavnom budu uzburkani i disfunkcionalni. Sociopedagoški tretman kroz porodičnu terapiju neizostavan je u procesu liječenja. Intervju 1, 92-93. r., H.P.: *Da, jesu razgovarali (2) vidim po roditeljima da su im razgovori puno pomogli, vidim po roditeljima kako su sa mnom pričali prije a koliko su se sada promijenili nabolje.*

Saradnja i praćenje napretka klijenata

Saradnja socijalnog pedagoga s drugim profesionalcima iz tima je veoma važna za napredak i uspješno liječenje klijenta, kao i drugim institucijama uključenim u proces oporavka i resocijalizacije. Intervju 2. 229. r., I.J.: *reci ću prvo da sve što je vezano za komunu da je išlo preko socijalnog pedagoga.*

Preporuke

Prethodnom analizom je dokazano da se sociopedagoškim tretmanom postižu zadani ciljevi kojima socijalni pedagog prilazi stručno i ozbiljno, te kao rezultat posvećenosti svom radu postižu se značajne promjene u stavovima, razmišljanjima, te motivaciji za socijalno prihvatljivo ponašanje i u konačnici izliječena osoba. Međutim, ovo nije kraj puta, odnosno potpuno izlječenje, jer klijenti se često susreću s problemima nakon što se vrte u svoje okruženje gdje nailaze na mnoge probleme poput izbjegavanja, neprihvatanja od strane društva, etiketiranja, neorganizacije lokalne zajednice u smislu nepostojanja mreža podrške koje bi se bavile praćenjem i pomaganjem u vidu materijalne, finansijske i druge pomoći kojom bi se obezbijedilo lakše uklapanje u društvo i ostvario potpuni proces resocijalizacije.

Na upit sudionicima, šta bi mijenjali u tretmanu, sudionici navode sljedeće:

Intervju 3. r. 137. N.M. : *Pa ne znam sta bih mogao da kažem, što se tiče*

odjela i osoblja ovdje ja ne bih mijenjao ništa (3) jedino me brine to šta dalje kad izađem odavde, kako će me prihvatiti okolina, hoću li imati problema, to me malo zabrinjava. Znam da je situacija u državi teška, i osobama poput mene bi mnogo značilo kada bismo imali posao, kako bismo pokazali da i mi možemo biti od koristi, eto, jedino to.

Iz prethodnog primjera možemo zaključiti da bivši ovisnici imaju problema nakon završenog sociopedagoškog tretmana, u smislu neizvjesnosti da li će biti prihvaćeni i da li će se uspjeti uključiti u normalne životne tokove. Stoga, veoma je bitna saradnja socijalnog pedagoga sa drugim kolegama i strukama, kao i sa drugim relevantnim institucijama. Nezaobilazno je da u adekvatnim uslovima, kada se istinski i kvalitetno pristupa organizaciji tretmana, nužno je pratiti napredak klijenta i poslije procesa izlječenja kada se uključi u društvene tokove života, gdje ponovo značajnu ulogu ima socijalni pedagog.

Grafikon 1. Uloga i značaj socijalnog pedagoga u radu s ovisnicima

Zaključna promišljanja

Na osnovu ovog istraživanja možemo zaključiti da je socijalni pedagog neizostavna karika u cjelokupnom tretmanu liječenja ovisnika o psihoaktivnim supstancama, te zahvaljujući svojim kompetencijama znatno doprinosi kvalitetu tretmana u onim područjima, koja su ključna za ovu kategoriju klijenata i njihovo izlječenje. To su mijenja-

nje stavova i navika, otklanjanje asocijalnih ponašanja, a sve to putem sociopedagoškog tretmana koji podrazumijeva senzibilizirani pristup klijentu, ohrabrivanje i osnaživanje putem savjetovanja, individualnog terapijskog rada, terapijskog rada u grupama, porodične terapije putem koje klijenti zajedno sa socijalnim pedagogom rade na uspostavljanju razorenih i prekinutih porodičnih i prijateljskih odnosa. Veoma je značajan kontinuirani rad koji stimulirajuće i ohrabrujuće djeluje na klijente, potičući ih da pronađu motiv i snagu u sebi da započnu i ustraju na prihvatljivijem i zdravijem načinu života.

Iz istraživanja se može vidjeti da su mladi ljudi najviše podložni konzumaciji psihoaktivnih supstanci, koja može dovesti do ovisnosti, te je veoma važno na tom planu raditi preventivno i osnaživati mlade kroz njihove prednosti.

Na kraju, možemo zaključiti da socijalni pedagog ima svoj značaj i ulogu u tretmanskom liječenju ovisnika o psihoaktivnim supstancama. Nedostatak postoji, s društvenog aspekta u resocijalizacijskom smislu, kako produktivno uključiti liječene ovisnike u društvene tokove i na koji način bi tome socijalni pedagog mogao doprinijeti?

Dakle, preporuka bi bila raditi na rušenju stereotipa i predrasuda kod populacije, jer problem se može desiti svakome, potrebna je bolja organizovanost lokalne zajednice za prihvatanje izliječenih ovisnika, pružanje šanse izliječenima, podsticati ih da participiraju u svakodnevnom životu zajednice, senzibilizirati javnost za pružanje podrške ovoj kategoriji ljudi, izgradnja mreže podrške koja će ih pratiti i podsticati dalji napredak. Možemo zaključiti da osim u samom tretmanu ovisnika, socijalni pedagog također može djelovati na polju prevencije ovisnosti, čime se također ističe velika uloga i značaj socijalne pedagogije u društvu.

Literatura

- Ajduković M. i Urbanc, K. (2009), Integrirajući pristup u socijalnom radu kao kontekst razumijevanja individualnog plana skrbi. *Ljetopis socijalnog rada*, 16 (3), 505-535.
- Bouillet, D. i Uzelac, S., (2007), *Osnove socijalne pedagogije*, Školska knjiga, Zagreb.
- Bubić, J. (2006), *Terapijske zajednice u penalnim ustanovama*, Kriminologija i socijalna integracija, Vol.14, br.1. 1-128.
- Brlas, S. (2011), *Savjetodavni rad sa ovisnicima*, Zavod za javno zdravstvo „Sveti Rok“, Virovitica.
- Halmi, A., (2005), *Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Mayring, Ph. (1995). *Qualitative Inhaltsanalyse*. Weinheim: Deutscher Studien Verlag.
- Klapež, B., (2004), *Živjeti bez droge*, Alinea, Zagreb.
- Pajević, I. i Hasanović, M. (2012), *Psihijatrija između fenomenologije i neuroznanosti, Tretman ovisnika u BiH - ograničenja i mogućnosti*, Tuzla.
- Pehar, L. (2003), *Slobodno vrijeme mladih ili*, Dom štampe, Zenica.

INTERNET-STRANICE

- Ambulanta u brojkama (2014), Internet, <dostupno na: link stranice><http://www.zedo-ovisnost.ba/zenica/> [pristupljeno 17.11.2014.]

Babic Emina
Babic Selvedina
Fejzic Senada

THE ROLE OF SOCIAL PEDAGOGUES IN WORKING WITH INDIVIDUALS ADDICTED TO PSYCHOACTIVE SUBSTANCES (PAS)

Abstract

It is widely spoken in the world about the problem of addiction, which has become a global problem of humanity, because it destroys the most vital part of the human population- adolescents. Every society, as much as it is financially strong and willing, finds programs, for prevention - to prevent or reduce negative phenomena in society, as well as treatment programs - to cure sick/addicted to PAS. The aim of this study was to gain insight into the role and importance of social pedagogues in the treatment of addicts to psychoactive substances (PAS) through the process of socio-pedagogical treatment. Data were collected with survey method: semi-structured interview and analysis of documentation files of addicts. They were processed by qualitative analysis through the determination of units of coding, and defining categories. Analysis of the results led to the insight into the importance of a role of a social pedagogue, as a very important link in the overall treatment addicts to PAS. The study has shown that the work of a social pedagogue with PAS addicts has a significant role in the process of healing. Methods and techniques that social pedagogues use in the treatment show efficacy and positive effects. The expertise and professionalism of a social pedagogue is evident through the results of his work, and these are primarily changes in attitudes and thinking of addicts, willingness to change and cooperate. The difficulties that social pedagogues come across, and former addicts as well, are a lack of post-treatment care for this group which is why the healing process remains incomplete.

Keywords: social pedagogue, psychoactive substances (PAS), socio-pedagogical treatment, confidence building, addicts

أمينة بابيتش, سلوديني بابيتش, سنادى فيزيتش

دور الإخصائي التربوي الاجتماعي في العمل مع الأشخاص المدمنين على المؤثرات العقلية

الخلاصة

يزداد الحديث حول الإدمان في العالم، حيث صار مشكلة عالمية تؤرق البشرية، لأنها تدمر الفئة الأكثر حيوية من البشرية، وهي فئة المراهقين .

ويبحث كل مجتمع بقدراته المالية والإرادية عن البرامج التي تهتم بالوقاية الصحية- لمنع الظواهر السلبية أو الحد منها في المجتمع، كما يبحث عن برامج العلاج المتمثلة في كيفية علاج المرضى من المؤثرات العقلية. والهدف من هذا البحث هو إلقاء الضوء على دور الإخصائي الاجتماعي في علاج المرضى من المؤثرات العقلية من خلال عملية العلاج المبنية على التربية الاجتماعية الخاصة. وقد جمعت البيانات بطريقة سارواي: استبيان شبه مقيد، تحليل ملفات المدمنين وهي مدرسة عن طريقة الجودة من خلال تقرير وحدة الترميز وتحديد الفئة.

وبتحليل النتائج اتضح أهمية دور الإخصائي الاجتماعي كحلقة وصل في علاج المرضى المدمنين من المؤثرات العقلية. وبين البحث أن عمل الأخصائي الاجتماعي مهم في عملية علاج المرضى . وأظهرت أن الطرق والتقنيات المستخدمة في عملية العلاج من قبل آثارًا إيجابية . وتأتي خبرة الإخصائي الاجتماعي وكفاءته من خلال نتائج عمله المثمر، وهذا يظهر في تغييره من موقف الشخص، وتعاونه معه. ومن الصعوبات التي تواجه الإخصائي الاجتماعي، وكذلك المرضى المعالجون من الإدمان؛ الاهتمام والمتابعة بعد العلاج لهذه الفئة من الناس، وتبقى عملية العلاج غير مكتملة. الكلمات الأساسية: الإخصائي التربوي الاجتماعي، المؤثرات العقلية، العلاج التربوي الاجتماعي، تقوية الثقة، المدمنون.